

štajerskih tiskarn zelo pomanjkljivi, zato jih je dopolnjeval s spominskih gradivom (sestavki, ankete iz prvih povojnih let) in z arhivsko zbirko narodnoosvobodilnega tiska v Znanstvenem inštitutu pri predsedstvu SNOS (arhiv IZDG) ter s fondom oz. zbirkami tovrstnega gradiva v arhivu IZDG in v posameznih muzejih NOB po Sloveniji ter seveda s podatki, ki jih je prinesla dotlej objavljena literatura. Knjiga ima kazalo oz. register krajev in oseb (str. 324—332) in je dobro opremljena s črno-belimi fotografijami iz življenja in dela tiskarjev ter s posnetki narodnoosvobodilnega tiska vseh vrst. Med reprodukcijami pogrešamo Prešernovo Zdravljico iz tiskarne TRILOF decembra 1944.

Pogrešamo register naslovov tiskov, najbrž bi bil obsežnejši kot so običajna tovrstna kazala; dobrodošel bi bil seznam fotografij in reprodukcij. Potrebna bi bila geografska skica slovenskega ozemlja z vrisanimi lokacijami vseh tiskarn. Tekst bi morale dopolnjevati še manjše karte krajev, kjer so bile posamezne tiskarne. Zaradi pomembnosti te monografije bi bil nujen povzetek v tujih jezikih: v nemščini, italijanščini, angleščini in ruščini.

Marjeta Čampa

Slovenska partizanska plačilna sredstva. Narodna banka Slovenije, Ljubljana 1977, 183 strani.

Narodna banka Slovenije je v počastitev Titovih jubilejev in 40-letnice ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije izdala reprezentančno publikacijo, v kateri je predstavila katalog izdanih slovenskih partizanskih plačilnih sredstev, ki so krožila na okupiranem slovenskem ozemlju v letih 1941 do 1945 ter tudi katalog številnih osnutkov obveznic in plačilnih bonov, ki niso bili tiskani.

Pojav partizanskih plačilnih sredstev v času, ko je bilo slovensko ozemlje razkosano med nemškega, italijanskega in madžarskega okupatorja, ki je hotel z najhujšim terorjem uničiti slovenski narod, predstavlja poseben zgodovinski fenomen. To je bil edinstven dosežek, ki je terjal izredne napore, pogum, iznajdljivost in požrtvovalnost. To je dosežek, s katerim se verjetno ne more predstaviti in pohvaliti nobeno drugo odporniško in protifašistično gibanje v tedaj okupirani Evropi. V štirih letih narodnoosvobodilne borbe se je v okviru gospodarske dejavnosti razvilo tudi denarništvo. Iz pretežno naturalnega in pozneje naturalno-denarnega poslovanja se je z ustanovitvijo posebne institucije — Denarnega zavoda Slovenije pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta — razvilo celo do urejenega finančnega poslovanja. Denarni zavod Slovenije pri predsedstvu SNOS, ki je bil ustanovljen 12. marca 1944, je postal prva slovenska emisijska banka in obenem tudi prva svobodna emisijska banka v Evropi pod nacistično okupacijo. Zato je pobuda Narodne banke Slovenije kot zakonite naslednice Denarnega zavoda Slovenije, da ohrani in posreduje tako pomembno in enkratno zgodovinsko gradivo slovenski oz. jugoslovanski in s prevodi v angleščino in francoščino tudi svetovni javnosti, več kot pohvalna.

Katalog slovenskih partizanskih plačilnih sredstev obsega 29 barvno in tehnično dovršenih faksimilov primerkov izdanih plačilnih sredstev in 41 primerkov osnutkov in risb neizdanih partizanskih plačilnih sredstev. Vsak primerek je opremljen s podatki o velikosti, datumu izdaje, avtorju osnutka, tiskarni in opisom vsebine. Avtor spremnega besedila je dipl. arheolog Peter Kos, ki je v uvodu podal tudi kratek zgodovinski opis

razvoja denarništva v času narodnoosvobodilne borbe od t.i. "števne lire", obveznic posojila svobode, obveznic posojila narodne osvoboditve, priznanic itd. do plačilnih bonov — prvega partizanskega denarja.

Ob tem ne smemo prezreti tudi dejstva, da ob pripravi take publikacije, kjer so objavljeni primerki plačilnih sredstev opremljeni s tako podrobnimi podatki, nastaja bogata dokumentacija, saj ima snovanje, priprava in tiskanje vsakega od teh primerkov svojo zgodovino. Le-to pa lahko poleg ohranjenega arhivskega gradiva dopolnijo s pričevanji samo snovalci in soustvarjalci sami. Omeniti je še, da je osnovo za takšno publikacijo dala tudi razstava Denarništvo v NOB, ki jo je pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani leta 1975 s sodelovanjem Narodne banke Slovenije v počastitev 30-letnice osvoboditve in svetovnega dneva varčevanja ter izdaja kataloga te razstave.

Marjeta Adamič

Bruno Kreisky, Die Zeit in der wir leben. — Betrachtungen zur internationalen Politik. Manuel Lucbert, Wien-München-Zürich-Innsbruck 1978, 207 strani

Sredi leta 1978 je izšla zanimiva knjiga o pogledih avstrijskega kanclerja Bruna Kreiskega na svoje življenje ter na pereča vprašanja sodobnosti. V knjigi se Kreisky predstavlja kot "demokratski socialist" ter kot tak opredeljuje svoj odnos do mednarodnega delavskega gibanja, tako socialističnega kot komunističnega.

Knjiga je zasnovana tako, da so najprej postavljena vprašanja, na katera Kreisky odgovarja. V grobem je razdeljena na tri večje vsebinske razdelke. V prvem Kreisky govori o svoji družini, poreklu ter svojem prehodu k socializmu, še zlasti bi tu podčrtal avtorjev odnos do židovstva in cionizma v preteklosti in v današnjem svetu. Drugi kompleks zajema avtorjeve poglede na mednarodno politiko in življenje ter na njegovo mesto kot dejavnega politika v mednarodnem življenju. V tretjem vsebinskem razdelku odgovarja Kreisky na vprašanja o svojem odnosu do Marxa, marksizma, do mednarodnega komunističnega gibanja ter do vprašanj avstrijskega družbenega razvoja.

Ko Kreisky govori o svojem poreku, opozarja, da izhaja njegova družina iz Moravske. O prednikih pravi, da izhajajo iz nemškutarških družin nemškega jezika. Poudarja, da se je že njegov ded imel za Nemca. O nekaterih sorodnikih dalje omenja, da so bili sicer ateisti, vendar so ostajali iz tradicije zvesti židovstvu. Dalje je v knjigi omenjeno, da je bil Kreiskyjev oče prostozidar, vendar s pripombo, da menda tega članstva ni jemal preveč resno. K temu Bruno Kreisky dodaja, da sam ni bil član nobene prostozidarske lože. Pač pa je bil leta 1934 krajši čas član mladinske organizacije, ki so jo bili ustanovili prostozidarji. Ob tem poudarja, da mu je organizacija služila le za kritje, se pravi za zbirališče "ilegalnih (to je socialnodemokratskih) prijateljev". O sebi pravi, da ni bil v svoji družini nikakor edini "asimiliranec" ter da izhaja iz družine, ki je že zdavnaj imela za samoposebi umevno, "da se prizna k narodu, v sredi katerega živi". Ko govori o cionizmu dodaja, da so si cionisti prisvojili "določene aspekte nacistične rasne teorije". Zatem se znova vrača k vprašanju svoje družine, o kateri pravi, da vse do Hitlerja ni trpela kakršnihkoli preganjanj ter bila "v vsakem oziru integrirana" (v večinski narod). O svojem odnosu do židovstva ponovno pravi, da do njega nima "nobenega posebnega občutka pripadnosti".

Razumljivo je, da Kreisky v knjigi ni mogel mimo svojega znanega negativnega odnosa do Eichmannovega lovca inženirja Simona Wiesenthala. Ta odnos pogojuje s stili-